

Отже, ми виокремили та проаналізували деонтологічні принципи адвокатської діяльності та сформулювали наступні **висновки**.

Деонтологічні принципи адвокатської діяльності сприяють належній поведінці адвокатів при захисті інтересів клієнтів. Саме вони, за умов їх розвитку та вдосконалення, можуть

стати основою виховання молодих адвокатів, формування їх професійної культури та свідомості. Крім того, виокремлені нами деонтологічні принципи діяльності адвокатів можуть слугувати основою для подальшого вдосконалення Правил адвокатської етики та інших нормативно-правових актів, що закріплюють порядок діяльності адвокатів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горшенев В., Шахов И. Контроль как правовая форма деятельности / В. Горшенев, И. Шахов. – М. : Юрид. лит., 1987. – 176 с.
2. Ануфрієнко О.А. Професійно-політична культура юриста (філософсько-правовий аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.12 – філософія права / Ануфрієнко Олександр Анатолійович. – К. : КНУВС, 2007. – 214 с.
3. Етика адвоката. – М. : Издательство «Юрлитинформ», 2007. – 592 с.
4. Єлов В. А. Основи адвокатської етики : посіб. викладача / В. А. Єлов ; за заг. ред. Н. А. Рудницької. – К. : Прецедент, 2010. – 132 с.
5. Правила адвокатської етики, схвалені вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS128.html – Заголовок з екрану.
6. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики // Відомості Верховної Ради України – 2010.– № 40. – Ст. 527.

УДК 340; 342.7

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ THE RIGHT TO PRIVACY IN THE CONTEXT OF LEGAL PERSONALITY OF A PERSON

Кучук А.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії держави і права

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті висвітлюються теоретико-правові аспекти права на приватність. Акцентується увага на нечіткій визначеності змісту права на приватність та недосконалості схеми його розгляду: «права людини–людина–правоздатність–правосуб'єктність». Аналізується національний і міжнародний досвід реалізації права на приватність у зв'язку із теорією правосуб'єктності фізичної особи.

Ключові слова: права людини, право на приватність, правоздатність, правосуб'єктність, фізична особа.

В статье рассматриваются теоретико-правовые аспекты права на приватность. Акцентируется внимание на нечеткой определенности содержания права на приватность и несовершенстве схемы его рассмотрения: «права человека–человек–правоспособность–правосубъектность». Анализируется национальный и международный опыт реализации права на приватность в связи с теорией правосубъектности физического лица.

Ключевые слова: права человека, право на приватность, правоспособность, правосубъектность, физическое лицо.

Theoretic and law aspects of the right to privacy are elucidated in the article. Attention is paid to inaccurate definiteness of the essence of the right to privacy and the imperfection of the scheme of its consideration: «human rights–person–legal capacity–legal personality». National and international experience of the right to privacy in relation to the theory of legal personality of person is analyzed.

Key words: human rights, the right to privacy, legal capacity, legal personality, person.

*Людину робить людиною більшою
мірою те, що вона умовчує*
А. Камю

Постановка проблеми. Важливою рисою другої половини ХХ ст. є значна активізація боротьби за закріплення і реалізацію прав людини. В юридичній науковій літературі з'явилися ідеї про виникнення так званого четвертого покоління прав людини. Особливе місце в системі прав людини займає право на приватність, що концептуально оформилося саме в означений час. У той же час сьогодення вносить свої корективи в усі сфери суспільних відносин. Будучи частиною інформаційного суспільства, людина не завжди може контролювати ту інформацію, що поширюється про неї. Епоха постмодерну сприяла формуванню права на приватність і саме вона створює можливість його нівелювання. Європейський суд з прав людини неодноразово розглядав справи, предметом яких було саме права на приватність, згадаємо хоча б справу «Принцеса Ганноверська проти Німеччини», однак і до сьогодні означене право не досліджувалося в аспекті правосуб'єктності фізичної особи.

Стан дослідження. В Україні окремі аспекти права на приватність досліджували такі науковці, як А. В. Копейченко (обмеження права на приватність), А. С. Мацко (міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації), А. В. Пазюк (міжнародно-правовий захист права людини на приватність

персоніфікованої інформації і право на приватність в інформаційному суспільстві) та інші.

Серед західних правників, що досліджували окреслені питання, слід вказати Ф. Агре, Р. Кларк, В. Котші, М. Ротенберг та інші. Особливо слід відмітити монографію польського дослідника М. Ковальськи, який проаналізував рішення Європейського суду з прав людини в контексті поваги особистого і сімейного життя, житла і кореспонденції на підставі ст. 8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини.

Незважаючи на значну увагу науковців і юристів-практиків до тематики права на приватність, вона і на сьогодні є малодослідженою та потребує висвітлення, яке має здійснитися в аспекті теорії правосуб'єктності фізичної особи.

Мета дослідження: висвітлення права на приватність в контексті правосуб'єктності фізичної особи.

Виклад основного матеріалу. «Людина – це істота суспільна», – стверджував К. Маркс. І, дійсно, всі ми знаємо, що однією з перших форм організації суспільства було первісне людське стадо. Умови існування в той час не дозволяли людині вижити окремо від інших. Усвідомленню такого положення сприяв й міфологічний світогляд первісної людини. Свою унікальність, богообраність вона починає осмислювати з моменту формування монотеїстичних релігій, хоча на першому місці, звичайно, перебуває Бог. Саме в цей час поширюються ідеї, які складають основу права на приватність. Хоча слід відзначити, що на нашу

думку, мова про це право може йти лише в межах так званої європейської цивілізації та суспільств, на які поширилися цінності останньої: приватна власність, свобода, верховенство права. Досить цікавою в цьому аспекті є думка К. Ясперса про те, що серед «осьових народів» (китайці, індійці, іранці, іудеї, греки) наука і техніка виникла саме у романо-германських народів. А однією із причин цього, як вважає мислитель, є те, що «Заходу відома ідея політичної свободи. В Греції – правда тільки короткочасно – існувала свобода, що не виникала більш ніде. Співдружність вільних людей встояла під натиском універсальної деспотії, тотальної організації, що облягодіяла народи. Тим самим поліс заклав основу всієї західної свідомості свободи – як реальності свободи, так і її ідеї. Китай і Індія не знають подібної політичної свободи» [1, с. 32].

До речі, на нашу думку, саме наука сприяла розвитку ідеї права на приватність і одночасно активно сприяє порушенню цього права. Адже змістовно говорити про це право можна лише в епоху інформаційного суспільства. Адже в епоху «фабричних труб», як назвав капіталізм Е. Тоффлер [2, с. 85], починає відбуватися масове виробництво. А це призводить до того, що «в сучасному капіталістичному світі... під рівністю розуміють рівність автоматів; людей, які позбавлені індивідуальності. Рівність сьогодні означає «тотожність» більшою мірою, ніж «єдність». Ця тотожність абстракцій, людей, які працюють на одних і тих же роботах, мають схожі розваги; читають одні і ті ж газети, мають одні і ті ж відчуття і ідеї... Як сучасна масова продукція вимагає стандартизації виробів, так і соціальний процес вимагає стандартизації людей, і їх стандартизація називається «рівністю» [3, с. 31].

До того ж, розвиток телекомунікаційних технологій сприяє тому, що людина зараз постійно може перебувати «під контролем». Internet, відеорекамери, мобільний телефон дозволяють отримати певні дані про людину. Наприклад, компанія «Київстар» надає послуги «Маячок»: «Користуючись послугою «Маячок», Ви зможете дізнатися, де перебувають абоненти «Київстар», якщо вони підтвердять дозвіл на контроль їхнього місцезнаходження» [4] і «Знайди друга»: «Послуга «Знайди друга» працює на базі технології LBS та дозволяє отримати інформацію про поточне місцезнаходження абонента. Усі абоненти «Київстар» та DJUICE можуть у будь-який момент визначити місцезнаходження друга, якщо він є абонентом «Київстар», чи передати свої координати у вигляді SMS, MMS або e-mail друзям, які підключені до мережі «Київстар». Користуватися послугою можна за допомогою USSD, SMS, MMS, а також WAP і WEB-інтерфейсів» [5].

Показовими у цьому аспекті є факти справи «Peck v. the United Kingdom», коли 20 серпня 1995 року о 23 годині 30 хвилин заявник, знаходячись у стані депресії, йшов один по головній вулиці міста з кухонним ножом в руці і спробував вчинити самогубство, перерізавши судини на зап'ястях. Він зупинився на перехресті і схилився над огорожею у бік вуличного руху, тримаючи в руці ніж. Він не знав, що його знімала камера відеоспостереження, встановлена на перед перехрестям. Суд зазначив, що надання гласності Радіою знятого відеоматеріалу в публікації «Новини Замкнута телевізійна система спостереження» і передача його газеті «Yellow Advertiser», телекомпаніям «Anglia Television» і «Би-Би-Сі» не супроводилася достатніми захисними заходами, спрямованими на запобігання розкриттю інформації, що суперечить гарантіям, що забезпечують повагу приватного життя заявника, які містяться в статті 8. Як таке, відкриття доступу до матеріалу було невідповідним [цілі] і, отже, невиправдане втручання в його особисте життя і порушення статті 8 Конвенції [6].

Електронна інформація... Електронні гроші... Електронні паспорти... Електронний будинок... Все це сприяє можливості доступу до інформації про особу. Тому коли ми говоримо про право на приватність, ми повинні, перш

за все, акцентувати увагу на його дотриманні, адже потребу в існуванні означеного права мало хто заперечить. І саме в цьому (дотриманні) є найбільша проблема. Особливо якщо вести мову про держави, які входили раніше до СРСР. Чому? Патерналізм, колективне мислення, бачення в інших (нерадянських) людях ворогів, експлуататорів, зневага до права, поклоніння органам влади – ось лише невеликий перелік якостей, які виховували в радянських людей. А ці риси є несумісними з правом на приватність.

Однак слід визнати, що на сьогодні питання права на приватність розглядається дещо в спрощеному варіанті. Зокрема, за наступною умовною схемою: права людини – людина – правосуб'єктність – правоздатність. За усталеним в юриспруденції підходом правоздатність фізичної особи розглядається як передбачена законом здатність особи мати суб'єктивні права та нести юридичні обов'язки.

В навчальній юридичній літературі пропонується розрізняти загальну, галузеву і спеціальну правоздатність. Загальна правоздатність – принципова можливість особи мати будь-які права і обов'язки, що передбачені чинним законодавством, хоча фактично володіти ними вона може лише за відомих обставин. Галузева правоздатність – це можливість набувати права в тих чи інших галузях права. Наприклад, сімейна, виборча, трудова правоздатність. Спеціальною (фаховою, посадовою) називається така правоздатність, для якої необхідні спеціальні знання чи таланти, наприклад, судді, прокурора, слідчого тощо.

При цьому за загальним правилом вважається, що правоздатність настає з моменту народження та припиняється зі смертю особи. Хоча в певних випадках закон передбачає охорону права ще ненародженої дитини. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1222 Цивільного кодексу України, спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини [7].

А як бути із захистом права на приватність після смерті особи? З однієї сторони – приватне ЖИТТЯ, з іншої – смерть особи і втрата правоздатності.

Як зазначає В. Бобрик, «у юридичній літературі та законодавстві виділяється декілька близьких за своєю сутністю, але відмінних за назвою суб'єктивних прав: на недоторканність особистого життя, на невтручання в особисте життя, на приватність, на повагу до особистого життя, на охорону особистого життя, на таємницю особистого життя, на охорону таємниці особистого життя, однак національні традиції правової охорони особистого життя та правила юридичної техніки передбачають наділення людини саме «правом на особисте життя» [8, с. 10].

Окремі аспекти питання, що розглядається, знайшли своє відображення в чинному цивільному законодавстві. Згідно з положеннями глави 20 книги другої Цивільного кодексу особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом. Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно.

Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім'ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам.

Однак, право на приватність охоплює не лише право на спростування недостовірної інформації. Більш того зміст самого права не є чітко визначеним. Цікавим в цьому аспекті є генеза права на недоторканність приватного життя і, зокрема, справа «Олмстед проти Сполучених Штатів Америки» (1928 р.), пов'язана із появою нової телефонної

технології. Поліція прослуховувала телефонні розмови, з використанням новітніх на той час технологій, підозрюваних в кримінальній діяльності. Коли звинувачені особи заявили про те, що прослуховування порушує їхнє право, надане Четвертою поправкою, про неможливість обшуку без ордеру, більшість Суду вказала, що фізично засоби для прослуховування містились поза межами будинку, а тому обшук не проводився. Як вказує професор Мелвін Ф. Урофські, «деякі члени Суду не погодились з цим, і хоча суддя Луїс Д. Брандейс – той самий, що за 35 років до цього був співавтором першої статті про недоторканність приватного життя, – написав окрему думку, зрештою, його погляди на недоторканність приватного життя в цілому і прослуховування телефонних розмов зокрема перемогли» [9, с. 48].

Брайденс вважав, що творці Четвертої поправки безпосередньо не використали саме словосполучення «недоторканність приватного життя» і не згадували про прослуховування телефонних розмов тому, що на той час це не стосувалося справи. Як вони могли це зробити, якщо телефон ще навіть не був винайдений. Те, до чого він та інші прагнули, – не буквальне значення слів, але те, що малося на увазі творцями, а саме: влада не повинна втручатися у життя людей. Спосіб втручання не мав значення, але сам факт був істотним.

Згодом погляд Брандейса переміг, і в 1960-х рр. Суд постановив, що прослуховування справді порушує конституційно захищене право на недоторканність приватного життя. Як пояснив суддя Поттер Стюарт, Четверта поправка захищає людей, а не місце. Якщо люди мають

законні сподівання на недоторканність приватного життя, наприклад, у себе вдома, то вони можуть вимагати застосування Конституції, щоб гарантувати таку недоторканність свого приватного життя [9, с. 48].

Захист приватності був неодноразово і предметом розгляду Європейського Суду з прав людини. Зокрема, в одній із справ – «Малоун проти Великобританії» – з приводу втручання в особисте життя під час здійснення оперативно-розшукових дій шляхом прослуховування телефонних переговорів європейська Феміда дійшла висновку про те, що «...мають бути заходи правового захисту у національному законодавстві проти свавільного втручання публічної влади у права людини... особливо, коли повноваження виконавців здійснюються секретно, ризик свавілля не потребує доказування. Закон має бути достатньо конкретним у поняттях, щоб надати громадянам адекватне уявлення про обставини і умови, за яких публічна влада уповноважена звернутися до цих секретних та потенційно небезпечних втручань у право на повагу до приватного життя і кореспонденції» [10].

Висновки. Таким чином, на сьогодні право на приватність залишається малодослідженим вітчизняними науковцями, особливо в контексті теорії правосуб'єктності фізичної особи, що пов'язується, передусім, із відносною недавньою «появою» цього права у громадян на пострадянському просторі. Досліджуючи право на приватність, як і інші правові явища, слід зважати на особливості конкретної правової цивілізації (принцип правового поліцентризму).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Пер. с нем. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
2. Тоффлер Е. Метаморфозы власти / Пер. с англ. – М. : Издательство АСТ, 2002. – 669 с.
3. Фромм Э. Искусство любить / пер. Л. Трубицына, А. Ярхо, А. Соловейчик. – СПб. : Азбука-классика, 2008. – 224 с.
4. Маячок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyivstar.ua/dp/mm/mobile/services/save/mayachok/#prepaid>.
5. «Знайди друга» — нова зручна LBS-послуга «Київстар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kyivstar.ua/personal/contract/services/friend_finder/.
6. Peck v. the United Kingdom» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <portal.nasstar.com/75/files/Peck-v-UK%20ECHR%2028%20Jan-%2003.pdf>.
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
8. Бобрик В. І. Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб : автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спец.: 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В. І. Бобрик. – Харків, 2004. – 18 с.
9. Мелвін Ф. Урофські Права людини. Особиста свобода і Білль про права / Пер. з англ. Я. Пилинський. – Vienna, 2006. – 96 с.
10. Справа приватна // Український юрист. – 2006. – № 3.

УДК 340.1

ВИМОГИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ REQUIREMENTS FOR LEGAL REGULATION

Лепех Л.Л.,

*аспірант кафедри загальної теорії держави і права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена дослідженню проблеми правового регулювання суспільних відносин, які мають свої особливості, внутрішню структуру та своєрідне призначення. На підставі аналізу правової літератури запропоновано авторське розуміння вимог до правового регулювання як необхідної передумови вдосконалення юридичної діяльності.

Ключові слова: правове регулювання, вимоги правового регулювання, способи правового регулювання, ефективність правового регулювання, суб'єкти права.

Статья посвящена исследованию проблемы правового регулирования общественных отношений, которая характеризуется определенными особенностями, наличием внутренней структуры и своеобразным назначением. На основании анализа правовой литературы предложено авторское понимание требований, предъявляемых к правовому регулированию, как необходимой предпосылки совершенствования юридической деятельности.

Ключевые слова: правовое регулирование, требования правового регулирования, способы правового регулирования, эффективность правового регулирования, субъекты права.

This article is devoted to the problem of legal regulation of social relations characterized by certain features, the presence of internal structure and original purpose. Based on the analysis of the legal literature offered author understanding of requirements applicable to the regulation as a prerequisite to improve legal activities.

Key words: legal regulation, requirements of legal regulation, methods of regulation, efficiency of regulation, subjects of law.